

1

Rugsėjis. Rodos, niekada nesibaigs šios švytinčios dienos. Miestas, rugpjūtį beveik ištuštėjęs, iš naujo prisipildo. Tarsi vėl pripilama taurė. Atsidaro restoranai, parduotuvės. Žmonės grįžta iš kaimo, nuo jūros, parvažiuoja automobilių prisikimšusiais keliais. Stotyje minios žmonių. Vaikai, šunys, šeimos su senais lagaminais, perjuostais diržais. Braunuosi pro juos. Atrodo, lyg eičiau tuneliu. Pagaliau išnyru į nutviekstą peroną, po stiklo plokščių stogu, regis, sustiprinančiu šviesą.

5

Abieiose pusėse ilga eilė vagonų, tamsiai žalių – dažų sluoksnis nuo senumo suskeldėjęs. Einu išilgai, žiūrėdamas į numerius, pirmos ir antros klasės. Malonu matyti visas tas lenteles su numeriais. Tarsi skaičiuotum pinigus. Apima jaukus jausmas atsiduodant globai tų, kurie valdo šiuos didžiulius mieguistus traukinius, žmonės žvelgia pro jų skaidrius stiklus, išsekę, ramūs kaip invalidai. Sunku rasti tuščią kupė, tokių tiesiog nėra. Mano krepšiai

apsunksta. Įpusėjęs peroną įlipu, einu koridoriumi ir galiausiai atstumiui stumdomąsias duris. Niekas į mane nežiūri. Užkeliu bagažą ant lentynos ir atsisėdu. Tyla. Tarsi gydytojo priimamajame. Apsidairau. Ant sienos turistinės nuotraukos – Bretanės, Provanso vaizdai. Priešais mane – mergina su vynuogių spalvos apgamais ant kojos. Į juos vis krypsta mano žvilgsnis. Forma lyg Lamanšo salų.

Galų gale traukinys krenkštelejęs pajuda. Sugirgžda metalas, sutrinksi durys. Maloniai trūkteli iešmai. Dangus blyškus. Kampinėje sėdynėje miega kažkoks prancūzas – mėlynu švarku, mėlynom kelnėm. Atspalviai nedera. Skirtingų kostiumų dalys. Kojinės melsvai pilkos.

6 Ir jau lekiamo išvykimo keliu, pro šalį mirguliuoja priemiesčių namai, įprastinės gatvės, daugiabučiai, sodai, sienos. Slaptas Prancūzijos gyvenimas, į kurį negali įsiskverbti, gyvas nuotraukų albumais, dėdėmis, nugaišusių šunų vardais. O po dešimties minučių Paryžiaus nebėra. Pastatų prigrūstas akiratis ištirpsta. Ir aš jau pasijuntu laisvas.

Žalia, buržuazinė Prancūzija. Lekiamo didžiuliu greičiu. Trumpais bilstelėjimais dundame per tiltus. Atsiveria kaimo kraštovaizdis. Važiuojame pro miestelius, kuriuose niekas nesilanko. Ilgi kviečių spalvos plotai, o paskui žalia lygi žemė, išsidriekusi ir sodri. Mūriniai ūkių pastatai. Kartų išmintis byloja, kad žemė – vienintelis tikras turtas: ši žinia nei abejotina, nei keistina. Atviras kraštovaizdis plokščias kaip žaidimų aikštės. Medžiai – tribūnos.

Apgamų ji turi ir ant veido, o vienas pirštas sutvarstytas. Bandau įsivaizduoti, kur ji dirba, – kepyklėlėje, nusprendžiu. Taip, jau regiu ją stovinčią už pyragaičių, sukrautų po stiklu. Taip. Kaip tik tai. Jos batai juodi, truputį apdulkėję. Ir labai smaili. Smaigaliai absurdiški. Ant abiejų rankų pigūs žiedai. Vilki juodą megztinį, juodą sijoną.

Atrodo stamboka. Suraukusi kaktą skaito meilės istorijas „Echo Mode“. Traukinys, regis, didina greitį.

Lekiamo per miestus. Sesonas, blanki stotis su senu laikrodžiu. Pradundame pro dar vieną miestelį, žmonės perone stovi ramūs kaip karvės. O dabar tuneliai – spaudžia ausis. Lyg būtų pašoma didžiulė vaizdų malka. Po jų bus fokusas. Prašome tylos. Tarsi pakluses, lėtėti ima ir traukinys. Mergina priešais mane užmigo. Jos burna siaura, o lūpų kampučiai nusileidę, sveriami žinių kartumo. Veidas atgręžtas į saulę. Ji sukruta. Ranka slysteli žemyn, delnas užgula ant pilvo, jau tokio kaip Rubenso paveiksluose. Ji ūmai atsimerkia. Pamato mane. Nusigręžia, žiūri pro langą. Dabar ant pilvo sukryžiuotos abi rankos. Akys vėl užsimerkia. Kelio vingiuose pasvyrame į šoną.

Po mumis prabėga kanalai, sodrios nefrito spalvos, juose guli plačios baržos. Vanduo pažaliavęs nuo maurų. Jo paviršiuje kone galėtum rašyti.

Ilgos stačiakampės šienaujamos pievos. Pasirodo kalvos, ne labai aukštos. Tuopos. Tuščios futbolo aikštės. Montro – prie stoties laukia berniukas ant dviračio. Bažnyčios su vėtrungėmis. Upeliai su valtimis, priištomis po medžiais. Ji ima ieškoti cigaretės. Pastebiu, kad rankinuko sagtis sulūžusi. Dabar važiuojame greta kelio, lenkdami automobilius. Jie padvejoja ir nuslenka šalin. Man į veidą plieskia saulė. Užmingu. Dailios akmeninės sienos ir sodybos pračiuožia nematomos. Pro šalį slenka laukų audinys – vieni blyškūs kaip duona, kiti jūros tamsumo. Traukinys sulėtėja ir važiuoja ritmingai, prakilniai dardėdamas, nelyginant kariatos. Mano akys atsimerkia. Tolumoje pamatau skeletinę katedros pilkumą, melsvus Sanso kontūrus. Stotyje, kur sustojame kelioms minutėms, keleiviai pėdina suaižėjusiu peronu, jiems po

kojomis čėža žvyras. Tačiau keistai tylu. Pasigirsta šnibždesiai ir kostelėjimai, tarsi per antraktą. Išgirstu plyštantį cigarečių pakeilių popierių. Mergina dingo. Pasiėmė daiktus ir išėjo. Sansas ties vingiu – traukinys pasvyra. Keleiviai stebeilija pro atvirus langus.

Kalvos priartėja ir slenka pro mus, iš lėto tolstame nuo miesto. Namų langai atverti šiltam ryto orui. Šienas sukrautas dėžių, narvų, kepalų pavidalu. Viršuje ūmai praslysta bažnyčia. Jos sienų plyšiai tokie platūs, kad paukščiai galėtų sukti lizdus. Ketinu vaikščioti tais kaimo keliais, eiti palei spindinčius upelius.

Rožės, umbros, kupranugario, įdegusios odos – tokios šių miestelių spalvos. Atsiveria ilgos kylančios ganyklos su medžių juostomis. Sen Žiuljen diu Soltas – jo viešbutis atrodo tuščias. O dabar šieno kupetos, daugybė jų. Dideli javų kvadratai. Sezi – stotis kaip pasibaigusio spektaklio dekoracijos. Šieno piramidės, mansardos, barikados. Sodai. Daržuose dirbantys vaikai. Raudonas užrašas – ŽUANJL.

8

Įvažiuodami į Larošą kertame nedidelę upę – Joną. Stovi viešbutis su nuo senumo pajuodavusiu stogu. Gėlės loveliuose prie langų. Vėl sustojame. Čia reikia persėsti.

Tyliai stoviniuojame prie bagažo karučių, kurie atrodo neberekalingi. Iš vežimėlio prekiaujama sumuštiniais ir alumi. Praeidama į mane dirsteli nėščia jauna moteris. Įdegęs veidas. Blyškios akys. Ramybės kupina mina. Atrodo, kad žmonės, ypač moterys, vėl tapo tikri. Elegantiškos didmiesčio, didžiųjų kelių, kurortų būtybės išnyko. Vargiai jas beprisimenu. Esu kažkur kitur. Stoginės anapus bėgių pilnos dviračių. Ant saulės apšviesto suolo laukdami sėdi darbininkai mėlynais drabužiais.

Nuo čia geležinkelis neelektrifikuotas. Kelionė lėtesnė. Pravažiuojame pro žalius vandenis su įkritusiais medžiais. Į kupė

plūsteli aitrūs dūmų gūšiai – tas nuostabus graužiantis dūmas, kuris ėda pieną ir tarsi anglimi nujuodina stotis.

Kampe tyliai sėdi mergina su lietpalčiu, žvilgančiais plaukais, paukštinio veido – tipiško mažo kaulėto veidelio. Aistringas veidas. Veidas merginos, galinčios persikelti į didmiestį. Didelės akys paryškintos juodai. Plati burna, blyški kaip vaškas. Kaklą juosia netikrų deimantų karoliai. Atrodo, viską matau aiškiau. Man atsiveria viso pasaulio detalės.

Dabar jau dangus beveik išvien aptrauktas debesų. Pakito šviesa, kartu ir spalvos. Medžiai tolumoje ima mėlynuoti. Džiūsta laukai. Šieno tuneliai, mečetės, kupolai, bokštai. Prie kiekvieno namo daržas. Keliai čia tušti – motociklininkas, sunkvežimis, nieko daugiau. Žmonės keliauja kitur. Namų išorėje kabo du narveliai – kad kanarėlės gautų gryno oro. Važiuojame pro šieno plytas, šalmus. Stumiamės pirmyn. Kartus dūmų kvapas tai užplūsta, tai dingsta. Ilgi šaižūs švilpuko garsai, toliuose išnykstantys, užlieja mane džiaugsmu.

Ji išsitraukė karamelę iš rankinuko. Išvynioja ir įsideda į burną, kad ir toliau tylėtų. Pirštai žaidžia su popierėliu, lėtai susuka jį į ritinėljį, kietai suspaudžia. Jos akys melsvos. Žvilgsnis skrodžia kiaurai. Nosis ilga, bet moteriška. Smalsu, kokie dantys.

Ji pasičiupinėja plaukus: pirmiau po viena ausimi, paskui po kita. Jos sutuoktivių žiedas atrodo emaliuotas. Violetinis skėtis diržu pritvirtintas prie lagamino. Rankenėlė auksuota, ne storesnė už pieštuką. Nagai nenulakuoti. Dabar ji sėdi nejudėdama ir žiūri pro langą, lūpos pakreiptos lyg ir rezignacijos išraiška. Priešais mane sėdinti maža mergytė nuo jos negali atitraukti akių.

Imu žiūrėti pro langą. Jau artėjame. Galiausiai tolumoje ruožuoto dangaus fone pasirodo miestas. Viena aukšta smailė, ryški

kaip paminklas: Otenas. Nusikeliu krepšius. Nešant juos koridoriuimi mane ūmai suima nervas. Visas sumanymas čia atvažiuoti atrodo nerealus.

Išlipa tik du ar trys žmonės. Dar ne vidurdienis. Kas pusę minutės krusteli vienišo laikrodžio rodyklės. Man einant traukinys ima važiuoti. Kažkodėl išsigąstu matydamas, kaip jis mane palieka. Praslenka paskutinis vagonas. Atsidengia tušti bėgiai, dar vienas peronas, jame nė gyvos dvasios. Taip, jau regiu: kai kada rytą, kai kuriais žiemos rytais jį kone visą slepia rūkas – detalės, daiktai pamažu išnyra einant. Popietėmis saulė viską sustingdo šalta, bekūne šviesa. Įeinu į stoties salę. Ten spaudos kioskas su geležinėmis langinėmis. Uždarytas. Didelės svarstyklės. Tvarkaraščiai ant sienos. Vyriškis už bilietų kasos langelio man praeinant nepakelia akių.

10 Vytlandų namas senojoje miesto dalyje, pastatytas tiesiog ant romėnų sienos. Pirmiausia – ilgas bulvaras, paskui – didžiulė aikštė. Krautuvėlių gatvė. Toliau – nieko, namai, tylą kaip Utrillo paveiksluose. Pagaliau *Terreau* aikštė. Ten fontanas, trilapis fontanas, iš jo geria balandžiai, ir virš visko, it į krantą išmestas didžiulis laivas, dunkso katedra. Vos įžiūrima smailė, per siūles apsaagstyta, ta nuostabi smailė, nukreipta podraug į Žemės vidurį ir į išorinę tuštumą. Kelias veda aplink užpakalinę pusę. Čia daug langų išdužę. Juoduoja tušti rombo formos švininiai rėmai. Už šimto pėdų – mažas akligatvis, *impasse*, kaip čia sakoma, ir štai ten stovi jis.

Didelis mūrinis namas dumbančiu stogu, nušiuirusiomis palangėmis. Milžiniškas namas, langai aukšti kaip medžiai, kaip tik tokį jį prisimenu iš kelių dienų viešnagės, kai einantį iš stoties mane apėmė keistas įsitikinimas, kad esu mieste, kurį jau pažįstu. Gatvės man buvo matytos. Kol priėjome prie vartų, jau buvau subrandinęs mintį – ir ji sukosi man galvoje visą likusią vasarą, –

mintį sugrįžti. Ir štai dabar esu prie vartų. Išižiūrėjęs ūmai pirmą kartą pamatau – raidės pasislėpusios geležinėje lapijoje – užrašą: VAINCRE OU MOURIR. Žodyje VAINCRE trūksta C raidės.

Otenas – ramus kaip kapinės. Čerpių stogai, patamsėję nuo kerpių. Amfiteatras. Didžioji centrinė aikštė – *Champ de Mars*. Dabar, rudens mėlyje, šis senas miestas vėl išnyra provincijos rudenį, prasismelkiantį iki gyvo kaulo. Vasara baigėsi. Sodus vysta. Rytai darosi žvarbūs. Man trisdešimt, man trisdešimt ketveri – metai džiūsta kaip lapai.

2

12 Šis mėlynas, vangus miestas. Jo katės. Jo blyškus dangus. Tuščias ryto dangus, iššluotas, tyras. Jo gilios išraižytos gatvės. Jo siauri kiemai, iš jų sklindantis vos juntamas puvėsių kvapas, kampuose besimėtančios apelsinų žievelės. Nelygūs grindinio akmenys, jų kraštai nudilę. Gydytojų miestas, visų dideli namai. Net gatvės pavadintos jų pavardėmis. *Cousson, Proby, Gilot*. Pasažai romėnų sienoje. *Porte de Breuil*, jo geležiniai turėklai įsikirtę į akmenį lyg alpinistų smaigai. Moterys, užkopusios stačia įkalne, gaudo kvapą, jų plaučiai gergždžia. Miestas, kuriame dar gausu dviračių. Rytai jie švelniai skrieja pro šalį. Gatvėse duonos kvapas.

Pabundu prieš auštant, 5.45, tris kartus tolumoje suskamba varpai, o po akimirkos visai arti. Dievočiausios mano gyvenimo akimirkos praleistos naktį lovoje klausantis tų varpų. Jie užlieja mane, iškelia mane iš savęs. Ūmai suvokiu, kur esu: esu šio miesto dalis ir laimingas. Persisveriu per langą, ir mane apsemia vėsus

oras – rodos, juo dar niekas nekvėpavo. Motociklais pravažiuoja trys vaikinai, beveik susikabinę rankomis. O tada prabrėžta tyras, melancholiškas pirmasis ryto mėlis. Tokiame ore galima maudytis. Elektrinis traukinio klyktelejimas. Kulnai ant šaligatvio. Pirmieji paukščiai. Negaliu užmigti.

Stoviu eilėje parduotuvėje, niekas manęs nepastebi. Už prekystalių šmižinėja pardavėjos – merginos baltais veidais, baltomis kaip muilas kulkšnėmis, nuavėti batai ties mažuoju piršteliu išklypę, po baltais chalatais matosi suknelės. Jų nagai trumpi. Žiemą skruostus bus nuliejęs raudonis.

– *Monsieur?*

Laukia, kol aš prašneksiu, ir tada, žinoma, viskas dingsta. Supranta, kad esu užsienietis. Dėl to man kiek nejauku. Norėčiau kalbėti be menkiausio akcento – sako, turiu gerą klausą. Norėčiau, nors tai neįmanoma, suprasti viską, kas sakoma per radiją, dainų žodžius. Norėčiau vaikščioti nematomas. Man išeinant skambteli durų varpelis, tai ir viskas.

Grįžtu namo, atsidarau vartus, įėjęs uždarau. Spragteli – malonus garsas. Man po kojomis čėža žirnių dydžio žvyras, nuo jo kyla dulkelės – miesto kvėpalai. Įkvepiu jų. Pradedu pažinti miestą, įvairias jo dalis. Man miegant formuojasi mėgstamų gatvių geografija. Painus miestas atsiskleidžia – detalė po detalės, gabalas po gabalo. Einu upės krantu tarp dviejų tiltų. Vaikščioju po kapines, lyg brangakmeniai žvilgančias paskutinėje, įkypoje šviesoje. Rodos, regiu paveldimą turtą, praeinu nuosavybę, kuri vieną dieną priklausys man.

Tai yra pastabos prie Oteno nuotraukų. Tiksliau sakant, prasi-dėjo kaip pastabos, bet virto kažkuo kitu, aprašymu to, ką laikau įvykiais. Jos buvo skirtos tik man pačiam, bet aš jų nebeslepiu. Tie laikai praėjo.